

**ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Одним із важливих завдань розвитку сучасної початкової школи є створення освітнього простору як структурованої системи педагогічних факторів та умов, що забезпечують процес становлення особистості молодшого школяра. Так, на думку А. Цимбалару, освітній простір розуміється як «певним чином упорядкована структура, яка характеризує всі процеси, форми, траєкторії руху і виражає відношення між об'єктами освітньої діяльності, забезпечуючи соціальну та особистісну значущість результату удосконалення здібностей і поведінки її суб'єктів» [2, с. 17]. Відповідно важливою складовою освітнього простору початкової школи буде виховне середовище, яке дає можливість кожному учню і колективу брати активну участь у діяльності, задовольняти власні інтереси та потреби, висловлювати та захищати власну точку зору, спільно вирішувати проблеми, спілкуватися, дискутувати, оцінювати свої вчинки та вчинки інших, приймати рішення, здійснювати свідомий вибір та відчувати успіх, допомагати іншим, виявляти співчуття, доброзичливість, повагу до інших, толерантність.

Проблему створення і розвитку виховного середовища розкрито у працях педагогів минулого М. Монтесорі, С. Френе, Р. Штайнера та сучасних дослідженнях І. Беха, Д. Григор'єва, О. Киричука, Л. Новікової, О. Савченко, В.Сухомлинського, Н. Щуркової. Виховне середовище розуміють як «сукупність оточуючих дитину обставин, соціально ціннісних, які впливають на її особистісний розвиток і які сприяють її входженню в сучасну культуру» [3, с.138]; як «середовище безпосереднього та опосередкованого впливу на дитину на мікрорівні, сукупність об'єктивних факторів, що утворює умови життєдіяльності особистості, передачі їй суспільно-історичного досвіду людства і національної культури, впливає на формування її фізичних, психічних та соціально-

адаптивних можливостей, процес і повноту творчої самореалізації» [1, с. 96].

Відтак, виховне середовище розуміємо як сукупність суспільних, матеріальних та духовних умов, факторів, відносин тощо, в яких існує особистість, і які так чи інакше впливають на її свідомість, поведінку і діяльність, розвиток і формування, як постійне джерело поповнення особистого досвіду, знань вихованця, що визначає його ціннісні орієнтації, ідеали, норми, особистісну спрямованість. На нашу думку, виховне середовище в початковій школі має враховувати такі аспекти, як:

пізнавальний, розвивальний, інформаційний, що сприяє розвитку мислення, мовлення, пам'яті, уваги, уяві, фантазії, допитливості молодших школярів, відповідає пізнавальним потребам дитини, допомагає самостійно знаходити інформацію, повідомляти її іншим. З цією метою в навчальному класі доцільно обладнати куточок читача, «Скриньку допитливих» із запитаннями для дітей; розмістити довідникову, енциклопедичну літературу; дидактичні, розвивальні ігри; вислови, поради мудрих людей, прислів'я українського та інших народів світу, які відображають цінності, традиції, думки, норми, правила поведінки;

особистісно-значущий і колективний, що буде сприяти вихованню кожного школяра як особистості, індивідуальності й становленню колективу. Допоможе в цьому: виставка дитячих творчих робіт, яка постійно змінюється; портфоліо «Моя скарбничка»; альбом «Історія класу», відеотека «Літопис класу»; газета «Наш клас»; правила класу, які створюються, обговорюються і приймаються школярами; поштова скринька «Пошта друга» для встановлення дружніх, доброзичливих, толерантних стосунків у колективі; дошка приходу до школи, що засвідчує важливість перебування кожної дитини у класі; фотографії дітей; листи для спонтанних записів і малюнків дітей для спільної творчості під час перерв;

емоційний, психологічно-комфортний, що створює оптимальні умови для їхнього перебування в школі. Можна порадити створити «Куточок усамітнення»; «Чарівний стільчик»; улюблені іграшки; календар настрою «Мій настрій», що відображає психічний стан, настрої дитини, слугує діагностичним засобом для вчителя; музика, квіти, рибки, які створюють заспокійливу атмосферу, виховують

відповідальність, спостережливість; наклейки, малюнки позитивного змісту, що допомагають створити сприятливий позитивний радісний настрій у класі;

соціальний, що сприяє позитивному досвіду спілкування й взаємодії, співпраці з оточуючими. З цією метою важливо, щоб учні мали можливість випробувати себе в різних ролях: мислителів – будуть обмірковувати свої дії і шукати зв'язок між новими та вже набутими знаннями, робити відкриття, приймати альтернативні рішення; слухачів – будуть навчатись зосереджувати свою увагу та бути активними в класі; мовців – спілкуючись, будуть формулювати та виражати власні ідеї, думки за допомогою різноманітних засобів; організаторів – будуть планувати власне навчання, дозвілля та брати відповідальність за свої рішення; партнерів – будуть навчатись співробітництву та умінню враховувати інші точки зору; друзів – будуть навчатись довіряти та піклуватись про інших, доходити висновку, що до них ставляться так само, як вони до інших.

Отже, виховне середовище в початковій школі має сприяти вихованню: позитивного ставлення до себе (поваги до себе, почуття власної гідності, впевненості у собі, адекватної самооцінки, здатності до самопізнання та саморозвитку, відповідальності); позитивного ставлення до іншого (повага гідності інших, розуміння їх точки зору, поглядів, почуттів, емпатія); побудови взаємодії з ними на основі порозуміння, злагоди, конструктивного діалогу.

Література

1. Алексєєнко Т. Ф. Виховне середовище / Т. Ф. Алексєєнко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головн. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 95 – 96.
2. Цимбалару А. Д. Компонентно-структурний аналіз поняття «освітній простір» / А. Д. Цимбалару // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2007 рік / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. – Київ : Педагогічна думка, 2008 . – С. 17–18.
3. Щуркова Н. Е. Практикум по педагогической технологии. / Н. Е. Щуркова. – М. : Педагогическое общество России, 1998. – 234 с.